Volume III (2017)

O. RANK, *Kahramanın Doğuş Miti: Mitolojinin Psikolojik Yorumu*. İstanbul 2016. Pinhan Yayıncılık, 112 sayfa.
Çev. G. Yavaş. ISBN: 9786055302870

Emre SALMAN

*Libri: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Volume III: Ocak-Aralık 2017) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atıf Düzeni: E. Salman, *Kahramanın Doğuş Miti: Mitolojinin Psikolojik Yorumu*. Yazar: O. Rank, *Libri* III (2017) 47-50. DOI: 10.20480/lbr.2017008

Geliş Tarihi: 17.03.2017 | Kabul Tarihi: 25.03.2017

Elektronik Yayın Tarihi: 29.03.2017

Editörya: Phaselis Research Project
www.libridergi.org

**O. RANK, *Kahramanın Doğuş Miti: Mitolojinin Psikolojik Yorumu*. İstanbul 2016. Pinhan Yayıncılık, 112 sayfa.
Çev. G. Yavaş. ISBN: 9786055302870**

Emre SALMAN*

Mitolojik konular hiç olmazsa S. Freud ve C. G. Jung'dan -bir başka deyişle psikoloji bir bilim olarak ortaya çıktığından- beri psikologların ilgisini çekmektedir. Bu psikologlar genel olarak efsane kökenlerine ve efsaneleştirme süreçlerine dikkatlerini çevirmekle birlikte kendi bilimsel araştırmalarını açıklamak için bu efsaneleri kullanmaktadırlar. Mitolojik söylence araştırmalarında psikoloji bilimini kullanan araştırmacılardan birisi de Otto Rank'tır. O. Rank'ın araştırmalarına Freud'un çalışmaları hem yöntem olarak hem de argümanların kullanımı olarak kaynaklık etmektedir. O. Rank'ın böylesine araştırmalarından biri olan *Der Mythos von der Geburt des Helden: Versuch einer Psychologischen Mythendeutung* 1909 yılında yayınlanmış ancak 2016 yılında Türkçe'ye *Kahramanın Doğuş Miti: Mitolojinin Psikolojik Yorumu* (Türkçe'ye çevirisi *The Myth of The Birth of The Hero: A Psychological Interpretation of Mythology* adlı İngilizce nüshasından yapılmıştır) ismiyle kazandırılabilmiştir. Kitabı çekici kılan nokta, yayınlanmasının üzerinden yüz yılı aşkın bir süre geçmesine rağmen ortaya koyduğu yaklaşımların özgünlüğüdür. Eser, J. B. Hare'in kaleme aldığı *Sunuş* (7-8) ve ardından yazarın okuyucuya temel bilgiler sunduğu *Giriş* (9-19) kısımlarıyla birlikte iki ana bölümden oluşmaktadır.

Giriş (9-19) kısmında yazar, ilkel veya bir siyasi birlik kurabilmiş tüm insan topluluklarının içlerinden bazı kişileri (bunlar genelde kral veya din adamıdır) veya gerçekliği olmayan kişilikleri efsane ve masallarla yücelttiklerini ve bu

* MA., Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları Anabilim Dalı, Antalya. emresalman@gmail.com

yüceltme/efsaneleştirme fenomeninin coğrafi yakınlığı olmayan topluluklarda bile benzerlikler hatta bazen tam bir örtüşme içerisinde bulunabileceğini belirterek hem yüceltme/efsaneleştirme hem de efsanelerin içeriklerinin örtüşmesinin nedenlerini incelemektedir. Yazar dikkat çekici olarak vurguladığı bu konu hakkında üç başat yaklaşım sıralamaktadır: Bunlardan ilki Adolf Bastian ve Adolf Bauer tarafından savunulmuş *temel fikirler* teorisidir. Bu teoriye göre mitler insanların ortak eğilimlerinin bir dışavurumu şeklinde meydana gelmektedir ve farklı coğrafyalarda da olsalar insan toplulukları birbirlerinden esinlenmeden benzer mitolojik unsurlar yaratabilirler. Mitlerin belirli bir topluluk tarafından yaratıldığını ve diğer toplulukların bu ilk topluluğun mitolojik içeriklerini kabul ettiklerini savunan diğer teoriler ise; *orijinal topluluk* teorisi ve *göç* (veya *ödün çalma*) teorisidir. Bu üç teori arasında çok büyük ayrımlar olmadığını kaydeden yazar özellikle *orijinal topluluk* ve *göç* (veya *ödünç alma*) teorisinin birbiriyle uyuştuğunu ifade eder. Ancak bu iki teorisinin aslında mitlerin nasıl yayıldığını açıklamak için belirli bir varsayım ortaya koy-salar da neden ortaya çıktıklarına dair bir ipucu vermediklerini ifade eder. Diğer taraftan Freud, insanların ortak psikolojik süreçlerine dair yaptığı bir araştırmasıyla (Oedipus sendromuna dair) *temel fikirler* teorisine katkıda bulunmaktadır. Zira Freud’a göre Oedipus’un yaşadıkları insanların ortak arzu ve korkularının dışavurumudur ve bu ortaklık mitolojik içeriğe yansımaktadır. Yazar ayrıca mitolojik içeriklerin göksek olgularla (mesela güneşle veya ayla) karşılanması geleneği üzerinde de durarak ortak psikolojik süreçlerin nasıl olup da göksek olgularla örtüştürülmeye çalışıldığını ve aslında hangesinin; psikolojinin mi yoksa göksek olguların mı mitlerin oluşumunda daha etkin olduğunu sorgulamaktadır.

Kitabın birinci ana bölümü olan *I. Mitlerin Döngüsü* (20-73) kendi içerisinde on beş alt başlıktan oluşmaktadır. Bu alt başlıklarda Yahudi mitolojisinden Hindu mitolojisine İskandinav mitolojisinden Yunan mitolojisine kadar pek çok efsane karakteristik noktaları özellikle vurgulanarak kısaca özetlenmiştir. İlk alt başlık olan *Sargon*’da (20-21) pek çok efsaneye kaynaklık eden kral soyundan yeni doğmuş çocuğun terk edilmesi, çocuğun başka bir aile tarafından büyütülmesi ve büyüdükten sonra kral olması teması üzerinde durulmaktadır. Bu temanın hemen hemen aynısı Musa’nın hikâyesinde mevcut olduğu ikinci alt başlık olan *Musa*’da (21-24) anlatılmaktadır. Musa mitinde ayrıca rüya motifinin mitolojik döngüye girdiğini görmekteyiz. Üçüncü alt başlık *Karna*’da (24-26) aynı tema Hindu mitolojisindeki Karna ile Yunan

mitolojisindeki İon efsanesiyle karşılaştırılmaktadır. *Oedipus* (27-29) adını taşıyan bir sonraki alt başlıkta bu temaya ayrıca babayı öldürme ve anneyle enest ilişki teması eklenerek mitolojik döngü genişletilmiştir. Beşinci alt başlık *Paris*'te (29-31) terk edilen çocuğa bir hayvan tarafından bakılması olgusu eklenmiştir. Sonraki alt başlıklar; *Telephus* (31-32) ve *Perseus*'ta (32-33) benzer içeriklerin yer aldığı belirtilmektedir. Sekizinci alt başlık olan *Gılgamış*'ta (33-34) efsane döngüsüne bir kartalın terk edilen çocuğu yetiştirmesi eklenir. Dokuzuncu alt başlık olan *Kiros*'ta (34-49) Pers İmparatorluğu'nun kurucusu Büyük Kyros miti farklı kaynaklardan özetlenmiştir. Yazarın, araştırmacılar tarafından mitolojik döngünün merkezine yerleştirilmiş bir efsane olarak betimlediği Kyros'un hikâyesi Herodotos ile Pompeius Trogus'taki (Justinus'un yaptığı alıntılarla günümüze ulaşan) versiyonlarının benzerliğiyle dikkat çekerken Ktesias (metnin aslı kaybolmuş olduğundan bu versiyonu Şamalı Nikolaos'un özetinden öğrenmekteyiz) ve Firdevsi'de farklı yorumlarının mevcut olduğu vurgulanmaktadır. Onuncu alt başlık *Tristan*'da (49-51) Kelt kökenli ünlü İngiliz destanı *Tristan ve İzolde* özetlenmektedir. *Romulus* (52-56) adını taşıyan on birinci alt başlıkta Roma şehrinin kuruluş miti; Romulus ile Remus'un ünlü efsanesini hem Q. Fabius Pictor'un anlatımını yeniden kurgulayan Mommsen'in versiyonundan hem de Titus Livius'un versiyonundan alıntılanarak anlatılmaktadır. Yazar bu efsanede düşman kardeş motifine dikkat çekmektedir. On ikinci alt başlık *Herkül* (56-59) adını taşımakta ve Yunan mitolojisinin en ünlü efsanelerinden biri olan Herakles mitini anlatmaktadır. İsa'nın hikâyesinin *Luka* ve *Matta* İncillerindeki doğuş hikâyesinin alıntılanarak verildiği on üçüncü alt başlık *İsa* (59-65) adını taşımaktadır. Bu başlıkta İsa'nın doğuş hikâyesiyle Zerdüşt'ün doğuş hikâyesi arasındaki bağlantılara ayrıca değinilmektedir. On dördüncü alt başlık olan *Siegfried*'de (65-67) İskandinav sagası olarak bilinen *Volsung Sigurd/Siegfried* efsanesi özetlenmiştir. Bu başlığın son alt başlığı olan *Lohengrin*'de (67-73) *Kuğulu Şövalye* efsanesi XIX. yüzyılın büyük bestecisi R. Wagner'in "*Lohengrin*" adını taşıyan operasında dramatize edildiği şekliyle anlatılmaktadır.

Kitabın ikinci ana bölümü *II. Mitlerin Yorumlanması* (74-110) olarak adlandırılmaktadır. Burada bir önceki başlıkta özetlenen mitlerin ortak noktalarından hareketle standart bir destan taslağı oluşturulmuş ve bu mitlerin kaynağına yönelik araştırmanın mümkün olup olmadığı tartışılmıştır. Bu noktada yazar, mitolojik birikimin oluşumunda bireysel hayal gücüne dikkat çek-

mektedir. Ayrıca, bireysel hayal gücünün karmaşık ve artistik yapısını incelemek için psikanalitik yöntemin kullanılması gerektiğini iddia eder. Ardından psikanalitik yöntemi kullanarak bireyin ebeveyn otoritesinden çıkma sürecini kabaca özetler: Aseksüel aşama olarak adlandırılan çocukluğun ilk dönemlerinde ebeveynler yüceltilir. Çocuk zihinsel olarak büyüdükçe sosyal yaşamda karşılaşmalar yoluyla ebeveynlerine alternatif olabilecek yüksek statüdeki ebeveynlerle tanışır ve bu ebeveynleri kendi anne babalarıyla değiştirme isteği duyar. Yazar, bu olgunun mitlerde karşımıza çıkan kahramanın düşük statüdeki bir aile tarafından yetiştirilip sonradan yüksek statüdeki kendi ailesine dönmesi motifiyle uyumlu olduğunu iddia etmektedir. Ayrıca yazarın, kendisinin *nevrotiklerin aile romanı* olarak adlandırdığı çocukluk düşlelerinden kurtulamamış bireylerin egosuyla, mitlerdeki *temel eğilimlerin* ve *fantastik öğelerin* örtüşmesini vurgulaması dikkat çekicidir. Bununla birlikte “*aslında kahraman her zaman tüm mükemmelliklerle donatılmış kolektif bir ego olarak yorumlanmalıdır*” diyerek temel düşüncesini tek cümleyle ifade etmiştir. Yazar, genel hatlarıyla ortaya koyduğu bu paralelliğin tam olarak anlaşılabilmesi için detayların incelenmesi gerektiğini söylemektedir. Bu detayların rüyalar (veya kehanetler), reddedilme ya da suya terk edilme gibi motiflerle temsil edildiğini belirterek, bunları nevrotiklerde görülen histerik belirtilerle karşılaştırarak incelemektedir.

Sonuç olarak eser mitolojik araştırmaya psikolojik bakış açısının özgün örneklerinden birini sunarak okuyucunun ilgisine sunulmuştur. Yazarın özellikle *II. Mitlerin Yorumlanması* (74-110) olarak isimlendirilen ikinci ana bölüm altında en çok bilinen mitlerle modern psikanaliz kuramı arasında kurduğu bağlantı ve mitlerin kökenine dair yapılan açıklamalar ufuk genişletici niteliktedir. Bununla birlikte çeviri yapılırken özel isimlerin Latince ve Yunanca özgün hallerinin korunmaması çeviri metodolojisi açısından son derece yanlış bir tercih olmuştur. *Kyros* yerine *Kiros*, *Korinthos* yerine *Corinth* veya *Ion* yerine *İyon* gibi hatalar bu konuda verilebilecek birkaç örnektir. Tarihsel ve mitolojik altyapısı kuvvetli olmayan okuyucu, böyle hatalar nedeniyle bazı sorunlar yaşayabilecek olsa da eser içerik olarak hem entelektüeller hem de akademik araştırma yürütenler için oldukça tatmin edicidir.